

پدیده قاچاق

(قسمت پنجم)

حمید چاوشی

(دادستان نظامی استان گرمانشاه)



موinx ۱۳۷۹/۸/۹ اعلام داشته: مواد (۱۱) و (۱۲) از دستورالعمل نحوه رسیدگی به پرونده‌های قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۷۴/۳/۹ حذف می‌شود و احکام صادره درمورد پرونده‌های قاچاق کالا و ارز قابل اعتراض بوده و تابع قانون تجدیدنظر می‌باشد.

به طورکلی دو مرحله تجدید نظرخواهی برای مرتكبین قاچاق از منظر قانون نحوه اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز حاکم است.

مرحله اول- هنگامی که در مرحله اداری از جانب اداره مأمور وصول درآمد دولت درمورد قاچاق کالا حسب موردن تصمیم به ضبط کالا یا ضبط کالا و اخذ دوبرابر قیمت کالا به عنوان جرمیه از متهم گرفته شود، که در این مرحله تصمیم اداره مأمور وصول درآمد دولت ظرف مدت دو ماه از تاریخ تصمیم قابل اعتراض در مرجع قضایی ذیصلاح می‌باشد.

بارگراف دوم از بند «ب» از ماده (۲) قانون نحوه اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز مقرر می‌دارد:

اما پس از تصویب قانون مرقوم، شیوه تجدید نظرخواهی به طورکلی نسبت به گذشته تغییر نمود. به موجب تبصره «۱۰» از ماده (۴) قانون نحوه اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز (شرح آن قبل ایان گردیده) رسیدگی به پرونده‌های قاچاق تابع تشریفات آیین دادرسی و تجدیدنظر نبوده و طبق دستورالعمل که توسط قوه قضاییه تهیه و ابلاغ می‌شود. نحوه رسیدگی و تجدیدنظر نسبت به پرونده‌های فوق مشخص می‌گردد.

ماده (۱۱) دستورالعمل نحوه رسیدگی به پرونده‌های قاچاق کالا و ارز موضوع تبصره «۱۰» ماده (۴) قانون نحوه اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۷۴/۳/۹ قوه قضاییه به شرح زیر است: «آرای صادره درخصوص پرونده‌های قاچاق کالا و ارز قطعی و لازمالاجرا می‌باشد و بلافضله به موقع اجرا گذاشته خواهد شد.» این روش تا مورخه ۱۳۷۹/۸/۲ ادامه داشت ولی از تاریخ ذکر شده ریاست محترم قوه قضاییه طی بخششانه شماره ۱۶۸۲/۱/۷۹ اشخاص دارای سمت پذیرفته می‌شد.

قرار تأمین خواسته
اداره شاکی می‌تواند از مرجع قضایی مربوط درمورد بزه قاچاق درخواست صدور قرار تأمین خواسته به میزان جزای نقدی مقرر و بهای مال از بین رفته از اموال متهم یا متهمن بنماید و مرجع قضایی نیز مکلف به انجام آن است.

دراین رابطه ماده (۷) قانون مجازات مرتكبین قاچاق مصوب ۱۳۵۳/۱۲/۲۹ مقرر می‌دارد:

«اداره مأمور وصول درآمد دولت می‌تواند از مرجع تحقیق یا دادگاه حسب مورد تقاضای تأمین از اموال متهم معادل جزای نقدی و بهای مال از بین رفته را بنماید.»

مرجع تجدید نظرخواهی درمورد بزه قاچاق و شیوه آن، قبل از تصویب قانون نحوه اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز تابع عمومات و اصول کلی قانون تجدیدنظر بوده و درمورد احکام صادره درخصوص بزه قاچاق مانند سایر احکام قضایی در ظرف مهلت مقرر در قانون تقاضای تجدید نظرخواهی از جانب اشخاص دارای سمت پذیرفته می‌شد.

پندهای امام صادق (ع) به عبدالله بن جندب

پسر جندب ! کجرمی‌ها تازگی ندارد.
دیرگاهی است که بازار جهل و نادانی رواج و
بنیاش استوار است، چه مردم دین خدا را به
بازیچه گرفته‌اند تا آنجا که عالمان هم که باید
علم را وسیله تقریب درگاه خدا کنند،
(مقصدی) جز خدا می‌جویند و اینان
ستمکارند.

پسر جندب ! اگر شیعیان ما درست و پایدار
بودند، ملائکه با آنها دست می‌دادند، ابر بر
سر آنها سایه می‌افکند، روزشان روشن
می‌شد، از آسمان و زمین رزقشان می‌رسید و
هر چه از خداوند می‌خواستند عطا می‌فرمود.
پسر جندب ! درباره گنهکاران شیعه سخن
جز «خیر» نگویید. با تضرع و زاری از خدا
توفیقشان را بخواهید. برایشان در خواست توبه
کنید که هر کس دل به ما بندد، ولایت ما را
بیذیرد، با دشمنان ما طرح دوستی نریزد، آنچه
داند بگوید، و از آنچه نداند یا تردید دارد دم
فرویندد، جایگاهش بهشت خواهد بود.

پسر جندب ! هر که بر عمل تکیه کند،
هلاک شود. هر که با پشت گرمی به رحمت
خدا به گناه جری شود نجات نیابد. (عبدالله
گوید:) گفتم: پس که اهل نجات است؟ فرمود:
آنها که میان بیم و امیدند، چنان که گویی از
امید به ثواب و ترس از عذاب، قلبشان در
چنگال برندهای شکاری است.

پسر جندب ! هر که خواهد خدا حورالعین
ترزیجش کند و تاج نور بر سرش نهاد، برادر
مؤمنش را شاد کند.

«کلیه متخلفین مذکور در بندهای «الف» و «ب» در صورت اعتراض
می‌توانند حداقل طرف مدت دو ماه به مراجع صالح قضایی شکایت نمایند
در صورت برائت اصل کالا یا قیمت آن به نرخ روز صدور حکم و معادل ریالی
ارز به نرخ رسمی و جزای نقدی پرداختی مسترد می‌گردد. در هر حال
اعتراض صاحبان کالا و ارز قاچاق مانع از عملیات اجرایی نسبت به خبط و
اخذ جرمیه و فروش و واریز وجهه و سایر اقدامات نخواهد بود.»

مرحله دوم - هنگامی که رأی صادره از جانب مراجع قضایی باشد، تا قبل
از تاریخ ۱۳۷۹/۸/۲ قطعی و غیرقابل اعتراض بود، ولی هم اکنون
براساس تصویب ریاست محترم قوه قضاییه احکام صادره در مورد بزه قاچاق،
قابل تجدیدنظر در مراجع قضایی ذیصلاح می‌باشد.

بعضی عقیده دارند، نظر به این که مفاد تبصره ۱۰ از ماده (۴) قانون
نحوه اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز مقرر داشته:
رسیدگی به پرونده‌های موضوع این قانون تابع تشریفات آیین دادرسی
تجدیدنظر نبوده، پس بنابراین رئیس قوه قضاییه چنین اختیاری جهت تغییر
قانون نداشته و احکام صادره در این خصوص همچنان قطعی و لازم‌الاجرا
است.

باتوجه به موارد زیر، تصمیم ریاست محترم قوه قضاییه صحیح و براساس
موازن قانونی است.

الف - منظور قانونگذار از تصویب مقررات فوق حذف تشریفات و تسریع
در رسیدگی بوده نه حذف قانون تجدیدنظر درباره احکام صادره در مورد
پرونده‌های قاچاق.

ب - در ادامه تبصره ۱۰ از ماده (۴) قانون مرقوم آمده است که جهت
ایجاد وحدت رویه در نحوه رسیدگی محاکم قضایی، دستورالعمل مربوط
به وسیله قوه قضاییه تصویب و ابلاغ می‌شود.

براساس مصوبه فوق، نحوه رسیدگی و قطعی و غیرقطعی بودن احکام
راجع به پرونده‌های قاچاق در اختیار قوه قضاییه قرار گرفته است و رئیس قوه
قضاییه قبلی تصویب نمود که احکام مذکور قطعی است. ولی هم اکنون
رئیس وقت قوه قضاییه براساس اختیارات قانونی تصویب نموده است که
احکام مورد اشاره قابل تجدیدنظر می‌باشند و این تصمیم دقیقاً براساس
موازن قانونی اتخاذ گردیده و هیچ مغایرتی با قانون مرقوم ندارد.

ذکر این نکته در رابطه با احکام قابل تجدیدنظر در این بحث ضروری
است. طبق ماده (۳۰) قانون تشکیل دادگاههای عمومی و انقلاب مصوب
۱۳۷۲/۴/۱۵ و ماده (۱۵) قانون تجدیدنظر آرای دادگاهها مصوب
۱۳۷۲/۵/۱۷، مقرر است: هنگامی که نسبت به احکام کیفری تقاضای
تجدیدنظرخواهی می‌شود احکام صادره تا حصول نتیجه نهایی متوقف
می‌گردد.

اما در مورد تجدید نظرخواهی از احکام صادره راجع به قاچاق کالا و ارز بر طبق قانون حاکم مانع از اجرای مفاد دادنامه نمی‌شود و اقدامات لازم جهت اجرای مفاد دادنامه به عمل خواهد آمد.

شاکی در مورد بزه قاچاق

براساس قانون و مقررات، شکایت در مورد بزه قاچاق و علیه افراد قاچاقچی در هر مورد متفاوت است. در واقع در موارد مختلف اداره شاکی متفاوت است.

به طور کلی، در مورد اکثر کالاهای مورد قاچاق، ادارات گمرک در سراسر کشور وظیفه شاکی را به عهده دارند و علاوه بر این ماموریت وصول درآمد دولت نیز می‌باشد.

در مورد قاچاق ذغال، وظیفه شکایت به عهده اداره جنگلبانی است. درخصوص صید ماهی غیرمجاز (تاسه ماهی) شکایت علیه مرتكبین در منطقه دریابی به عهده اداره شیلات می‌باشد. (ادارات مامور وصول درآمد دولت: هر اداره یا سازمان یا مؤسسه دولتی که به موجب قوانین یا شرح وظایف مصوب سازمانی خود موظف به وصول جریمه و اعلام شکایت و طرح دعوا علیه مرتكبان قاچاق کالا و ارز می‌باشد).

در مورد این که وزارت دارایی و ادارات تابعه

مانند گمرک مسئولیت اقامه دعوا علیه افراد مختلف را دارند، ماده (۹) قانون مجازات مرتكبین قاچاق، این گونه مقرر کرده است:

«در دعاوی راجع به قاچاق ادارات مربوطه وزارت مالیه و یا نمایندگان آنها حق تقاضای استیناف و تمیز از کلیه قرارها و احکامی که

مطابق قانون قابل استیناف و یا قابل تمیز است خواهد داشت».

و علاوه بر وزارت دارایی و گمرک و اداراتی که به موجب آین نامه اجرایی قانون نحوه اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز، شاکی در مورد بزه قاچاق می‌توانند اقامه دعوا نمایند، ادارات دیگر نیز مانند جنگلبانی براساس قانون مربوط می‌توانند علیه متخلفان اقامه شکایت نمایند.

در بند «ب» ماده (۱) آین نامه اجرایی حفاظت و بهره برداری از جنگلها قانون مرقوم مصوب ۱۳۷۹/۳/۸ و

و مراجع اشعار می‌دارد:
 «رئیس سازمان جنگلبانی یا نمایندگی از طرف نامبرده به موجب حکم کتبی تعیین می‌شوند که مجازانند نسبت به جرایمی که طبق مفاد این قانون جنحه باشد به استثنای موارد مذکور در ماده (۴۹) و تبصره‌های (۱۰ و ۲۰) و ماده (۵۲) با وصول جرایم و خسارات از تعقیب جزایی متهم فقط برای یک بار صرف نظر کنند و تعقیب مرتكب منوط به شکایت رئیس یا نماینده سازمان مذبور است.»
 با توجه به قوانین و مقررات مربوط، اداره و سازمانهایی که می‌توانند در مورد بزه قاچاق شاکی محسوب شوند عبارتند از: وزارت دارایی و ادارات گمرک در مورد اکثر کالاهای قاچاق اعم از غیرمجاز و مجاز، مشروط و غیره... اداره دخانیات در مورد کالاهای انحصاری مانند: سیگار و دخانیات.
 سازمان شیلات در مورد صید غیرمجاز تاسه ماهی.

بانک مرکزی در مورد قاچاق ارز.
 جنگلبانی در مورد قاچاق ذغال.
 وظایف و اختیارات و مجازات مأمورین کشف و تعقیب قاچاق و پاداش آنها

به موجب بند «۸» ماده (۴) قانون تشکیل نیروی انتظامی، مبارزه با قاچاق از جمله وظایف نیروی انتظامی می‌باشد و در تشکیلات نیروی انتظامی در هر منطقه عده‌ای از پرسنل نیروی انتظامی تحت عنوان مدیریت مبارزه با قاچاق به انجام این وظیفه خطیر اهتمام دارند.

و در قانون مجازات مرتكبین قاچاق از ماده (۱۲ تا ۱۹)، تکلیف و اختیارات و مجازات و پاداش مأمورین مبارزه با قاچاق را مشخص نموده است که ذیلاً به تفصیل در مورد هر کدام توضیحاتی ارائه می‌گردد.

پسر جنبد! خواب شب و گفتار روز را کم کن که در پیکر انسان عضوی ناسپاس تر از چشم و زبان نیست؛ مادر حضرت سلیمان به او گفت:

پسرجان! از خواب (بیش از ضرورت) بپرهیز، چون روزی که همه نیازمند اعمالند تو را تهی دست سازد.

ای پسر جنبد! شیطان برای شکار کمندها دارد از دامها و کمندهای او دوری کنید. گفتم: یابن رسول الله آنها چیست؟ فرمود: کمندهایش جلوگیری از نیکی با برادران است و دامهایش خواب در وقت نماز واجب. همانا هیچ عبادتی چون گام برداشتن برای نیکی به برادران و زیارت آنها نیست. وای به حال آنها که از نماز غفلت کنند، در خلوت‌ها (شب) بخوابند و در سستی‌ها (هنگام استراحت و اوقات فراغت) خداوند تعالی و آیاتش را به تمسخر گیرند. اینان در آخرت بپرهای ندارند. خداوند در قیامت با آنها سخن نگوید و از (بلیدی گناه) پاکشان نسازد و عذابی دردنگ دارند.

ای پسر جنبد! هر که بامدادان (که سر از خواب بر می‌دارد) غمی جز رهایی از آتش (دوزخ) را داشته باشد امر بزرگی را کوچک شمرده و از خداوند سود ناچیز خواسته و هر که با برادرش تقلب کند (صادقانه با او برخورد نکند) و او را تحقیر نماید و با او درافت، خداوند جایگاهش را دوزخ قرار دهد. و هر که بر مؤمنی حسد برد، ایمان در قلبش، چون نمک در آب، ذوب شود.

پسر جنبد! آن که برای انجام حاجت برادرش راهی رود، چنان است که بین صفا و مروه سعی کرده و اگر حاجتش را برآورده، چنان است که در جنگ بدر و احد در خون غلطيده، خداوند هیچ امتی را هلاک نکرد، جز وقتی که به حقوق برادران مستمند خود بی‌اعتنایی کردند.

الف-وظایف مأمورین مبارزه با قاچاق

از جمله وظایف مأمورین کشف و تعقیب قاچاق این است که اگر خواستند مکانهای مظنون به پنهان کردن یا موجود بودن کالای قاچاق را مورد بازرسی قرار دهند بایستی نکات زیر را رعایت نمایند:

۱- تفتيش منزل مسکونی بایستی با اذن مقام قضایي باشد. مأمورین بدون دستور مقام قضایي حق ورود به منزل کسی را ندارند (مستبطن از ماده ۵۸ قانون مجازات اسلامی)

۲- تفتيش منازل بایستی در روز به عمل آید. بازرسی منازل مسکونی بعد از غروب آفتاب تا طلوع آفتاب ممنوع است (مستبطن از ماده ۱۲ قانون مجازات مرتکبین قاچاق).

۳- بازرسی اماكن مظنون و منازلی که طرف سوء ظلن است بایستی با حضور صاحبان آن مکانها و منازل به عمل آید و در صورت عدم حضور صاحبان آنها، بازرسی بایستی با حضور لااقل دو نفر شاهد انجام بگيرد (بالاستناد به ماده ۱۲ قانون مجازات مرتکبین قاچاق).

۴- در هر بازرسی مأمورین مکلفند صور تجلیسه‌ای با حضور شهود و مطلعین تنظیم کرده و پس از امضا توسط مأمورین و مسجلین به امضا حاضرین نیز برسد (بالاستفاده واستناد به ماده ۱۳ قانون مجازات مرتکبین قاچاق).

۵- چنانچه کالای قاچاق توسط مأمورین کشف گردید نسبت به توقیف آن اقدام و مراتب را طبق بند قبلی صور تجلیسه می نمایند (بالاستناد به مواد ۱۲ و ۱۳ از قانون مجازات مرتکبین قاچاق).

۶- در صورتی که بسته یا صندوق یا عدل به علت ظلن قاچاق توسط مأمورین مهر گردید تا در مقصد مورد معاینه واقع شود، بایستی مراتب صور تجلیسه شود (بالاستناد به ماده ۱۴ قانون مجازات مرتکبین قاچاق).

۷- مأمورین دولت مکلفند در مقابل اخذ جزای نقدي و بهای مال از بین رفته قبض رسمي صادر و به پرداخت کننده تحويل نمایند (بالاستناد به ماده ۱۵ قانون مجازات مرتکبین قاچاق).

۸- مأمورین مکلفند متهم به قاچاق را حداکثر طرف بیست و چهار ساعت به همراه پرونده اتهامی نزد مرجع قضایي صالحه ببرند و حق نگهداری متهم را بیشتر از بیست و چهار ساعت ندارند (بالاستناد به ماده ۱۶ قانون مجازات مرتکبین قاچاق).

ب-اختیارات مأمورین مبارزه با قاچاق

اختیارات مأمورین مبارزه با قاچاق طبق قانون به شرح زیر است:

۱- مأمورین اختیار بازرسی اماكن مظنون به وجود کالای قاچاق را در روز دارند و علاوه بر این، با اذن مرجع قضایي می توانند منازل مظنون به وجود قاچاق را بازرسی و تفتيش نمایند (بالاستناد به

۴ - هرگاه مأمورین تعقیب و کشف قاچاق بدون مجوز قضایی اقدام به بازرسی منازل افراد نمایند، عمل آنان جرم بوده و طبق ماده (۵۸۰) قانون مجازات اسلامی به کیفر می‌رسند.
مفاد ماده (۵۸۰) قانون مجازات اسلامی به شرح زیر است:

«هر یک از مستخدمین و مأمورین قضایی یا غیرقضایی یا کسی که خدمت دولتی به او ارجاع شده باشد بدون ترتیب قانونی به منزل کسی بدون اجازه و رضای صاحب منزل داخل شود به حبس از یک ماه تا یک سال محکوم خواهد شد مگر این که ثابت نماید به امر یکی از رؤسای خود که صلاحیت حکم را داشته است مکرر به اطاعت امر او بوده، اقدام کرده است. که در این صورت مجازات مزبور در حق امر اجرا خواهد شد و اگر مرتكب سبب وقوع جرم دیگری نیز باشد مجازات آن را نیز خواهد دید و چنانچه این عمل در شب واقع شود مرتكب یا امر به حداقل مجازات مقرر محکوم خواهد شد.»

۵ - مجازات دیگری در قانون مجازات مرتكبین قاچاق وضع شده که منحصر به مأمورین مبارزه با قاچاق نیست، بلکه شامل کلیه کسانی که مرتكب آن بشوند اعم از مأمور مبارزه با قاچاق و یا غیر آن، می‌گردد.

براساس تبصره ذیل ماده (۱۶) قانون مجازات مرتكبین قاچاق، هر کس عمدآ مهر روی عدل یا بسته یا صندوق حاوی کالای مظنون به قاچاق را بشکند یا محو نماید و به طور کلی هر کس مهر مأمورین وصول عایدات را که طبق نظامنامه های مصوب هیأت دولت یا وزارت مالیه استعمال شده عمداً بشکند یا محو نماید به حبس از دو ماه تا یک سال و به جزای نقدی از یکصد ریال تا پنج هزار ریال محکوم خواهد شد. ادامه دارد

قانون دیگری مستلزم مجازات شدیدتری باشد که در این صورت به مجازات اشده محکوم می‌گردد.»

۲ - هرگاه مأمورین مبارزه با قاچاق برخلاف حقیقت، شخص یا اشخاص را متهم به ارتکاب قاچاق نمایند و بدین وسیله مجازاتی ایجاد نمایند، پس از اثبات موضوع علاوه بر جبران خسارات واردہ به شخص یا اشخاص شاکی، به انفصل موقف یا دائم از خدمات دولتی محکوم خواهد شد.

مفاد ماده (۱۷) قانون مجازات مرتكبین قاچاق مؤید مطلب فوق است و متن آن به شرح زیر است:

«مأمورینی که برخلاف واقع کسی را متهم به ارتکاب جرم قاچاق کرده و موجب مجازات شده باشند پس از ثبوت، به جبران خساراتی که بر اشخاص وارد آورده‌اند و به انفصل موقف یا دائم از خدمات دولتی محکوم خواهند شد مگر آن که به موجب قانون دیگری عمل آنها مستلزم مجازات شدیدتری باشد.»

۳ - هرگاه از تعقیب مرتكب خودداری نمایند یا برخلاف شرایط حاکم در قانون ارافق نمایند، در حکم مختلس بوده و به مجازاتی که برای مرتكبین اختلاس مقررات است، محکوم خواهند شد. ماده (۱۶) قانون مجازات مجازات شوند.

مفاد ماده (۵۸۳) قانون مجازات اسلامی به شرح زیر است:

«هر کس از مقامات یا مأمورین دولتی یا نیروهای مسلح یا غیر آنها بدون حکمی از مقامات صلاحیتدار در غیر مواردی که در قانون جلب یا توفیف اشخاص را تجویز نموده، شخصی را توفیف یا حبس کند یا عنفاً در محلی مخفی نماید به یک تا سه سال حبس یا جزای نقدی از شش تا هجده میلیون ریال محکوم خواهد شد.»

مساده ۱۲ قانون مجازات مرتكبین قاچاق).

۲ - مأمورین اختیار دارند عدل و بسته و صندوق مظنون به حاوی کالای قاچاق را مهر نمایند تا در مقصد مورد معاینه واقع شود مگر این که صاحب مال یا حامل، تغییش آن را در همان محل تقاضا کند (بالاستناد به ماده ۱۴ قانون مجازات مرتكبین قاچاق).

۳ - مأمورین اختیار دارند تا متهمین به ارتکاب قاچاق کالا و ارز را به مدت بیست و چهار ساعت توقيف نمایند (با استناد به ماده ۱۸ قانون مجازات مرتكبین قاچاق).

ج - تخلفات و مجازاتهای مأمورین مبارزه با قاچاق

در صورتی که مأمورین مبارزه با قاچاق مرتكب یکی از تخلفات مندرج در قانون مربوط شوند به مجازاتهای زیر محکوم می‌شوند:

۱ - چنانچه مأمورین مبارزه با قاچاق، خود مرتكب قاچاق شده یا شرکت یا معاونت نمایند و همچنین مأمورین ذی ربطی که با علم به ارتکاب قاچاق از تعقیب مرتكب خودداری نمایند یا برخلاف شرایط حاکم در قانون ارافق نمایند، در حکم مختلس بوده و به مجازاتی که برای مرتكبین اختلاس مقررات است، محکوم خواهند شد. ماده (۱۶) قانون مجازات مرتكبین قاچاق در این خصوص اشعار می‌دارد:

«کسانی که به طور مستقیم یا غیرمستقیم مأمور کشف قاچاق یا تعقیب یا مجازات مرتكبین آن بوده و خود مرتكب قاچاق شده یا شرکت یا معاونت در ارتکاب نمایند و همچنین مأمورین ذی ربطی که با علم به ارتکاب قاچاق از تعقیب مرتكب خودداری نموده و یا برخلاف شرایط مقرره در ماده (۶) ارافق نمایند در حکم مختلس و به مجازات مقرر برای مختلسین اموال دولتی محکوم خواهند شد مگر آن که عمل مرتكب به موجب